

บทคัดย่อสำหรับผู้บริหาร

(Executive Summary)

ตั้งแต่มีการบรรจุการท่องเที่ยวให้เป็นยุทธวิธีสำคัญในการพัฒนาประเทศ ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 และประกาศในปี 2530 เป็นปีแห่งการท่องเที่ยวไทย เป็นคัมภีร์มา ราชได้จากการท่องเที่ยวของประเทศไทยได้เพิ่มสูงขึ้นเป็นอย่างมาก จนกลายเป็นรายได้สำคัญของประเทศไทยมาโดยตลอด

อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จของการพัฒนาประเทศด้วยการท่องเที่ยวของประเทศไทย ได้ก่อให้เกิดลักษณะแห่งความไม่ยั่งยืนในการพัฒนาอันมีสาระสำคัญ คือ การพึ่งพาการนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว (ความไม่ยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ) การกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรม (ความไม่ยั่งยืนด้านสังคม) การทำลายสิ่งแวดล้อมและแหล่งมรดกทางธรรมชาติจากภาคอื่นๆ ของสังคม (ความไม่ยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม) และ การเลียนแบบพฤติกรรมบริโภคและการบริโภคนิยมแค่เพียงฝ่ายเดียว (ความไม่ยั่งยืนด้านวัฒนธรรม) เราอาจกล่าวได้ว่า ลักษณะแห่งความไม่ยั่งยืนเหล่านี้มีรากฐานมาจากกระบวนการพัฒนาที่ผิดพลาด ลักษณะแห่งความไม่ยั่งยืนนี้ได้นำให้เกิดปัญหาต่างๆ ในสังคมไทยหลายประการ และทำให้เกิดคำถามว่า เราจะสามารถใช้การท่องเที่ยวเป็นกลไกในการพัฒนาไปได้อีกนานเท่าไร

ปัญหาที่เกิดขึ้นนี้ ได้ผลักดันให้มีการเปลี่ยนกระบวนการพัฒนาไปสู่กระบวนการใหม่ที่มีความยั่งยืนมากขึ้น อย่างไรก็ดี ความพยายามในการเปลี่ยนไปสู่กระบวนการใหม่นี้ยังเต็มไปด้วยอุปสรรคต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น การขาดทิศทางที่แน่ชัดในภาครัฐ ความไม่มั่นใจในผลตอบแทนทางการเงินจากการจัดการท่องเที่ยวตามกระบวนการใหม่ของภาคเอกชน และ ความไม่เข้าใจของฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในสังคม

การวิจัยเรื่อง “นักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นกับโอกาสในการยกระดับคุณภาพการท่องเที่ยวไทย” นี้เกิดขึ้นจากความเชื่อในการวิจัยที่ว่า นักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นมีบทบาทเป็นอย่างสูงในการกำหนดทิศทางของการท่องเที่ยวไทย เนื่องจากเป็นลูกค้ารายใหญ่ ที่มีการใช้จ่ายทางเศรษฐกิจสูงที่สุด การยกระดับคุณภาพการท่องเที่ยวของประเทศไทยให้พ้นจากลักษณะความไม่ยั่งยืนในปัจจุบัน จึงสามารถทำได้โดยการส่งเสริมนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นกลุ่มที่มีพฤติกรรมในการเที่ยวซึ่งไม่สร้างปัญหา และ การจัดเตรียมรูปแบบของการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพไว้รองรับนักท่องเที่ยวเหล่านั้น จากความเชื่อนี้ คณะผู้วิจัยได้เริ่มการวิจัยเพื่อตอบคำถามหลักสามคำถามที่ว่า นักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นมีภูมิหลังในด้านต่างๆ อย่างไร? ใครคือนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นที่จะเติบโตในอนาคต และ นักท่องเที่ยวเหล่านั้นมีพฤติกรรมอย่างไร? และ เราควรเตรียมการท่องเที่ยวเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่กำลังจะเติบโตเหล่านี้ อย่างไร จึงจะสามารถทำให้การท่องเที่ยวของไทยมีความยั่งยืนมากขึ้น?

ในส่วนการศึกษานี้มุ่งเน้นในการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่น คณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์ถึง ประสิทธิภาพของการท่องเที่ยวของชาวญี่ปุ่น โดยเฉพาะการท่องเที่ยวต่างประเทศ ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจถึงพัฒนาการในการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นในภาพรวม การศึกษาถึงพฤติกรรมการใช้เวลาว่าง ทั้งในภาพ

รวมและ การใช้เวลาว่างในการเล่นกีฬา การทำงานอดิเรก และ การเข้าร่วมในกิจกรรมบันเทิง ซึ่งจะเป็นพื้นฐานในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบมีความสนใจพิเศษบางรูปแบบที่เกี่ยวข้องกับการใช้เวลาว่างในการทำงานอดิเรก การเล่นกีฬา หรือ กิจกรรมบันเทิงเหล่านั้น ตลอดจน การวิเคราะห์ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อการท่องเที่ยวต่างประเทศของนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่น 7 ปัจจัย ได้แก่ ระดับรายได้ อัตราการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและโครงสร้างประชากร การเปลี่ยนแปลงค่านิยมในการใช้ชีวิต การปรับตัวสู่ความเป็นสากล นวัตกรรมของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และ นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐบาลญี่ปุ่น ซึ่งจะเป็นโยบายคือการคาดการณ์การเปลี่ยนแปลงของการท่องเที่ยวต่างประเทศของนักท่องเที่ยวญี่ปุ่นในอนาคต

ในส่วนการศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นกลุ่มต่างๆ ที่มีศักยภาพในการเติบโตสูง คณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์แนวโน้มการท่องเที่ยวโดยรวมของนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่น ระบุกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในการเติบโตสูง 4 กลุ่มคือ นักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ นักท่องเที่ยวกลุ่มครอบครัว นักท่องเที่ยวกลุ่มสาวออฟฟิศ และ กลุ่มนักเรียนที่ไปทัศนศึกษาตามหลักสูตร ในการวิจัยถึงนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่ม คณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์ถึงพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่มโดยละเอียด จากภูมิหลังทางสังคม ภูมิหลังทางครอบครัว ภูมิหลังทางเศรษฐกิจ และ ภูมิหลังทางจิตวิทยา ตลอดจน ศึกษาถึงรูปแบบของการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่ม ทั้งการท่องเที่ยวในประเทศ และ การท่องเที่ยวต่างประเทศ เพื่อพิจารณาความเป็นไปได้ และ เสนอแนวทางทั่วไปในการจัดการท่องเที่ยวในประเทศไทย เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่ม โดยมุ่งหวังที่จะพัฒนานักท่องเที่ยวเหล่านั้นให้เป็นนักท่องเที่ยวแบบ “รีพีตเตอร์” (repeater) ที่มีความรู้ลึกซึ้งผูกพันกับประเทศไทย และ มีส่วนช่วยทำให้การท่องเที่ยวของประเทศไทยเป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนยิ่งขึ้น

ในด้านการเสนอรูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นที่กำลังเติบโตดังกล่าว คณะผู้วิจัยได้ศึกษาการท่องเที่ยวแบบมีความสนใจพิเศษ (special interest tourism) ที่นักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นให้ความสนใจและมีศักยภาพในการพัฒนาในประเทศไทย 5 รูปแบบหลัก คือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ecotourism) การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา (educational tourism) การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพพลานามัย (health and sport tourism) การท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม (cultural tourism) และ การท่องเที่ยวเพื่อด้านศาสนาศีลพิธีและวิถีวัฒนธรรมพื้นถิ่น (ethnic tourism) โดยวิเคราะห์ถึง ภูมิหลังและประวัติความเป็นมาของการท่องเที่ยว ลักษณะเฉพาะ และ แรงจูงใจของชาวญี่ปุ่นต่อการท่องเที่ยวในแต่ละรูปแบบ นอกจากนี้คณะผู้วิจัยยังได้วิเคราะห์ถึงรูปแบบการท่องเที่ยวแบบมีความสนใจพิเศษ ที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นทั้งในและต่างประเทศ เพื่อนำเสนอตัวอย่างการท่องเที่ยวที่น่าจะเป็นไปได้ในประเทศไทย พร้อมทั้งจุดขาย และ การเสริมการในการท่องเที่ยว ตลอดจน วิเคราะห์ถึงปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นจากการจัดการท่องเที่ยวในแต่ละแบบ และ แนวทางทั่วไปในการป้องกันแก้ไขปัญหานั้น

องค์ความรู้เกี่ยวกับนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นจากการวิจัยครั้งนี้จึงน่าจะมีส่วนช่วยในการกำหนดนโยบายในภาครัฐ การจัดทำแผนที่ชัดเจนขึ้นซึ่งจะช่วยในการวางแผนทางธุรกิจของเอกชน และ การสร้างความเข้าใจแก่ฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในสังคม ทั้งนี้เพื่อให้การท่องเที่ยวไทยสามารถปรับเปลี่ยนไปสู่กระบวนการที่ทันสมัยยิ่งขึ้น